

Kísérletes adatok az azonosító és az információs fókusz interpretációjához

Tóth Enikő (DE) – Csatár Péter (DE)

Előadásunkban a magyar azonosító és az információs fókusz értelmezésével kapcsolatosan lefolytatott kísérleteink eredményeit mutatjuk be. A standard felfogás szerint (É. Kiss 1998), ha egy kiegészítendő kérdésre adott válasz kimerítő, akkor azonosító fókusszal fejezendő ki. Ugyanilyen kérdésre információs fókusz tartalmazó válasz szükségszerűen nem-kimerítő értelmezéssel bír (Horváth 2006). Az utóbbi időben kísérletes és korpuszalapú kutatások kétségbe vonták az azonosító fókusz kimerítőségének szemantikai mivoltát (l. Gerőcs és mtsi 2014), Surányi (2011) pedig felvetette annak lehetőségét, hogy az információs fókusz nem szükségszerűen rendelkezik nem-kimerítő olvasattal. Kísérleteinkkel azt vizsgáltuk, hogy empirikus úton alátámasztható-e Surányi (2011) felvetése, illetve összehasonlítottuk a két fókusz struktúra interpretációját ugyanabban a kísérleti dizájnban.

Első kísérlet: mondat-kép megfeleltetési feladat során 66 anyanyelvi beszélő két csoportban 6 pontos Likert-skálán értékelt hangzó megnyilatkozásokat, kérdés-válasz formájában, képi stimulussal, 2x2x2 kevert dizájnban. Vizsgált faktorok: fókusz típusa, kimerítő vs. nem-kimerítő kontextus, várt vs. nem-várt páciens fókuszban (Skopeteas és Fanselow 2011). Eredmények: kevert modell ANOVA: ($F(1, 64) = 406.9, p < .001$): a kimerítő kontextusban mindkét fókusz típus szignifikánsan nagyobb értékeket kapott, míg a várt-nem-várt faktor nem befolyásolta az ítéleteket. Következtetés: mindkét fókusz esetében a kimerítő olvasat preferált, legalábbis ha ezt előfeszíti egy kiegészítendő kérdés.

Utánkövető kísérlet: az előző kísérlet megisméltése a kiegészítendő kérdés elhagyásával (42 résztvevő); cél: annak vizsgálata, hogy a kimerítő olvasat prominens marad-e (vö. Gerőcs és mtsi 2014). Eredmények: kevert modell ANOVA; kimerítőség: ($F(1, 40) = 9.043, p < .01$), és a várt-nem-várt faktor is fő hatással bír. Következtetések: a kimerítő olvasat preferált marad mindkét fókusz esetében, annak ellenére, hogy nem volt előfeszítve, ami összeegyeztethető É. Kiss (2011) javaslatával.

Összességében megállapítható, hogy Surányi (2011) felvetését alátámasztotta a kísérlet, míg az azonosító fókusz kimerítő olvasatával kapcsolatban az eredmények az előfeltételezett jelentéstartalom előhívására utalnak (vö. Kenesei 1986, É. Kiss 2011, Pintér 2016).

É. Kiss, K. 1998. Informational Focus vs. Identification. Focus

É. Kiss K. 2011. Szerkezetileg kódolt előfeltevés a magyar mondat szerkezetben.

Gerőcs, M. mtsai. 2014. Exhaustivity in Focus: Experimental Evidence from Hungarian.

Horváth, J. 2006. Separating "Focus Movement" from Focus.

Kenesei, I. 1986. On the Logic of Hungarian Word Order.

Pintér L. 2016. A magyar szerkezeti fókusz kimerítő értelmezésének kísérletes vizsgálata.

Skopeteas, S. – G. Fanselow 2011. Focus and the Exclusion of Alternatives: On the Interaction of Syntactic Structure with Pragmatic Inference.

Surányi B. 2011. A szintaktikailag jelöletlen fókusz pragmatikája.